

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MUDOFAA VA MILLIY XAVFSIZLIK TIZIMINING HUQUQIY ASOSLARI

Urazov Hayotjon Ulug'bek og'li

Namangan Davlat Universiteti

Yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Pulatov Otabek A'zamjon o'g'li

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20228806>

Annotation: This article analyzes the legal foundations of the defense and national security system in Uzbekistan, including the state defense policy, the activities of the Armed Forces, and the legal mechanisms for ensuring national security. The article also examines the role of state institutions, modern global threats, military reforms, and issues related to strengthening the national security system in the context of globalization. Furthermore, the importance of constitutional and legal norms in maintaining state sovereignty, territorial integrity, and public stability is scientifically discussed.

Keywords

Defense, national security, state sovereignty, Armed Forces, military policy, constitutional order, security system, terrorism, extremism, cybersecurity, legal foundations, military reforms, public security, international cooperation, defense doctrine.

Anonsatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida mudofaa va milliy xavfsizlik tizimining huquqiy asoslari, davlatning mudofaa siyosati, Qurolli Kuchlarning faoliyati hamda milliy xavfsizlikni ta'minlashga oid normativ-huquqiy mexanizmlar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy global tahdidlar sharoitida xavfsizlik tizimini takomillashtirish masalalari va davlat organlarining vakolatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar

Mudofaa, milliy xavfsizlik, davlat suvereniteti, Qurolli Kuchlar, harbiy siyosat, konstitutsiyaviy tuzum, xavfsizlik tizimi, terrorizm, ekstremizm, kiberxavfsizlik, huquqiy asoslar, harbiy islohotlar, davlat organlari, xalqaro xavfsizlik, mudofaa doktrinasi.

Kirish

Hozirgi globallashuv jarayonida davlatlarning milliy xavfsizligini ta'minlash masalasi xalqaro siyosatning eng dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Dunyoning turli hududlarida yuz berayotgan qurolli mojarolar, terrorizm, diniy ekstremizm, noqonuniy migratsiya, transmilliy jinoyatchilik hamda kiberxavfsizlikka oid tahdidlar har bir davlatdan samarali mudofaa va xavfsizlik tizimini shakllantirishni talab etmoqda. Ayniqsa, mustaqil taraqqiyot yo'lini tanlagan davlatlar uchun milliy manfaatlarni himoya qilish va davlat suverenitetini mustahkamlash ustuvor vazifa hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng davlat boshqaruvining barcha sohalari qatori mudofaa va xavfsizlik tizimini ham tubdan qayta shakllantirdi. Sobiq ittifoq davridagi markazlashgan harbiy tizim o'rniga milliy manfaatlarga xizmat qiluvchi mustaqil mudofaa siyosati ishlab chiqildi. Mamlakatning milliy xavfsizligini ta'minlash maqsadida zamonaviy Qurolli Kuchlar tashkil etildi, xavfsizlik organlari faoliyati takomillashtirildi hamda ushbu sohani tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza yaratildi.

Davlatning mudofaa va xavfsizlik tizimi nafaqat harbiy himoya vositasi, balki mamlakatning siyosiy barqarorligi, iqtisodiy taraqqiyoti va fuqarolar osoyishtaligini

ta'minlovchi muhim institut hisoblanadi. Shu sababli mudofaa va xavfsizlik tizimining huquqiy asoslarini ilmiy jihatdan o'rganish muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Mudofaa va milliy xavfsizlik tushunchasining nazariy-huquqiy mohiyati

Mudofaa — davlatning suvereniteti, hududiy yaxlitligi va milliy manfaatlarini tashqi harbiy tahdidlardan himoya qilishga qaratilgan siyosiy, iqtisodiy, harbiy hamda tashkiliy choralar tizimidir. Mudofaa tushunchasi davlatning harbiy salohiyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, mamlakat xavfsizligini ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Milliy xavfsizlik esa kengroq tushuncha bo'lib, u shaxs, jamiyat va davlatning hayotiy muhim manfaatlarini ichki hamda tashqi tahdidlardan himoyalanganlik holatini anglatadi. Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, milliy xavfsizlik quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- siyosiy xavfsizlik;
- iqtisodiy xavfsizlik;
- harbiy xavfsizlik;
- axborot xavfsizligi;
- ekologik xavfsizlik;
- kiberxavfsizlik;
- ijtimoiy xavfsizlik.

Bugungi kunda xavfsizlik tushunchasi faqat qurolli himoya bilan cheklanmaydi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida davlatlar kiberhujumlar, informatsion manipulyatsiyalar va mafkuraviy tahdidlarga ham duch kelmoqda. Shu sababli zamonaviy xavfsizlik tizimi kompleks va ko'p tarmoqli xarakterga ega bo'lishi lozim.

O'zbekiston Respublikasida mudofaa tizimining konstitutsiyaviy asoslari

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakat mudofaa va xavfsizlik tizimining asosiy huquqiy manbasi hisoblanadi. Konstitutsiyada davlat suverenitetini himoya qilish, hududiy yaxlitlikni saqlash hamda fuqarolar xavfsizligini ta'minlash davlatning muhim vazifasi sifatida belgilangan.

Konstitutsiyaga muvofiq:

- davlat o'z mustaqilligi va hududiy yaxlitligini himoya qiladi;
- Qurolli Kuchlar davlat suverenitetini ta'minlashga xizmat qiladi;
- fuqarolar Vatan himoyasini o'zining konstitutsiyaviy burchi sifatida bajaradi;
- xavfsizlik va mudofaa masalalari davlat vakolatiga kiradi.

Konstitutsiyaviy normalar asosida mudofaa va xavfsizlikka oid ko'plab qonunlar qabul qilingan. Jumladan:

- “Mudofaa to'g'risida”gi Qonun;
- “Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida”gi Qonun;
- “Davlat xavfsizlik xizmati to'g'risida”gi Qonun;
- “Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida”gi Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar.

Mazkur qonunlar mudofaa organlari faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslarini belgilab beradi.

Qurolli Kuchlarning huquqiy maqomi va vazifalari

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari mamlakat mudofaa tizimining asosiy bo'g'ini hisoblanadi. Qurolli Kuchlar davlat mustaqilligi va hududiy yaxlitligini himoya qilish, tashqi tahdidlarning oldini olish hamda zarur hollarda qurolli himoyani amalga oshirish vazifasini bajaradi.

Qurolli Kuchlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

- Quruqlikdagi qo'shinlar;
- Harbiy havo kuchlari;
- Havo hujumidan mudofaa qo'shinlari;
- Maxsus operatsiya kuchlari;
- Chegara qo'shinlari;
- Harbiy ta'lim muassasalari.

So'nggi yillarda Qurolli Kuchlarni modernizatsiya qilish, zamonaviy harbiy texnikalar bilan ta'minlash va professional harbiy kadrlarni tayyorlashga katta e'tibor qaratilmoqda. Harbiy xizmatchilarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularning huquqiy himoyasini kuchaytirish ham mudofaa siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir.

Milliy xavfsizlikni ta'minlovchi davlat organlari

O'zbekistonda milliy xavfsizlikni ta'minlashda bir qator davlat organlari faoliyat yuritadi. Ularning faoliyati o'zaro hamkorlik va yagona strategik maqsad asosida amalga oshiriladi.

Asosiy xavfsizlik organlari quyidagilar:

1. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi;
2. Davlat xavfsizlik xizmati;
3. Ichki ishlar vazirligi;
4. Favqulodda vaziyatlar vazirligi;
5. Milliy gvardiya.

Mazkur organlar terrorizm, ekstremizm, ommaviy tartibsizliklar, transmilliy jinoyatchilik va boshqa xavf-xatarlarga qarshi kurashishda muhim o'rin tutadi.

Zamonaviy tahdidlar va xavfsizlik masalalari

Hozirgi davrda milliy xavfsizlikka tahdidlar an'anaviy harbiy xavflar bilan cheklanib qolmayapti. Zamonaviy xavf-xatarlar quyidagilarda namoyon bo'lmoqda:

- xalqaro terrorizm;
- diniy ekstremizm;
- kiberjinoyatchilik;
- noqonuniy migratsiya;
- narkotik moddalar savdosi;
- axborot xurujlari;
- ekologik muammolar.

Ayniqsa, kiberxavfsizlik masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Davlat boshqaruvi, bank tizimi va strategik obyektlarga qarshi amalga oshiriladigan kiberhujumlar milliy xavfsizlikka jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli axborot xavfsizligini mustahkamlash zamonaviy xavfsizlik siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan.

Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash

Davlat mudofaa salohiyatini mustahkamlashda yoshlarning o'rni alohida ahamiyatga ega. Yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularda Vatanga sadoqat va mas'uliyat hissini shakllantirish milliy xavfsizlikning muhim omili hisoblanadi.

Ta'lim muassasalarida chaqiriqqacha harbiy tayyorgarlik darslari o'tilishi, harbiy-vatanparvarlik tadbirlarining tashkil etilishi yoshlarning harbiy bilim va ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, harbiy akademiyalar va oliy harbiy ta'lim muassasalari professional ofitser kadrlarni tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida mudofaa va milliy xavfsizlik tizimining huquqiy asoslari davlat suvereniteti, hududiy yaxlitlik va fuqarolar xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan yaxlit mexanizmni tashkil etadi. Konstitutsiya va maxsus qonunlar ushbu tizimning huquqiy poydevorini yaratadi.

Zamonaviy global tahdidlar sharoitida mudofaa va xavfsizlik tizimini yanada takomillashtirish, Qurolli Kuchlarni modernizatsiya qilish, axborot va kiberxavfsizlikni mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va xalqaro xavfsizlik hamkorligini rivojlantirish mamlakat barqarorligi va taraqqiyotining muhim kafolati hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Mudofaa to'g'risida"gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining "Davlat xavfsizlik xizmati to'g'risida"gi Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonuni.
6. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi materiallari va rasmiy ma'lumotlari.
7. A. X. Saidov. *Davlat va huquq nazariyasi*. – Toshkent, 2020.
8. M. H. Rustamboyev. *O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy huquqi*. – Toshkent, 2019.
9. Sh. T. Ikromov. *Milliy xavfsizlik asoslari*. – Toshkent, 2021.
10. Xalqaro huquq va xavfsizlik masalalariga oid ilmiy maqolalar hamda konferensiya materiallari.